Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja terveysjaosto
HE 41/2023 vp

ENSI- JA TURVAKOTIEN LIITTO

Asia: Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 koskien turvakotipaikkojen riittävyyttä ja Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa

Ensi- ja turvakotien liitto ry (ETKL) kiittää lausuntopyynnöstä ja toteaa kohteliaimmin seuraavaa:

Suomea velvoittaa vuonna 2015 ratifioitu Euroopan Neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Valtion on osoitettava, että tämän nk. Istanbulin sopimuksen kattama väkivalta otetaan Suomessa vakavasti ohjaamalla tarvittavat resurssit sopimuksen edellyttämään väkivallan vastaiseen työhön. Sopimuksen valvontaelin GREVIO antoi siitä Suomelle raportissaan merkittävän määrän huomautuksia ja suosituksia. GREVIO on tulossa seuraavalle valvontakäynnille Suomeen alkuvuodesta 2024.

1. Turvakotipaikkojen riittävyys

Kansallisen tutkimuksen (FRA) mukaan Suomessa joka kolmas 15-74 -vuotias nainen joutuu lähisuhteissaan väkivallan kohteeksi tai sen uhan alaiseksi. Se tarkoittaa n. 700 000 naista. Lisäksi näissä tilanteissa on osallisina iso määrä lapsia. Euroopan Neuvoston suositus turvakotipaikkojen määrästä perustuu asukaslukuun, ja Suomelle suositus on 500 perhepaikkaa. Istanbulin sopimuksen ratifioinnin myötä valtio otti vastuun turvakotitoiminnan rahoituksesta ja THL turvakotitoiminnan koordinaatiosta. THL:n arvion mukaan Suomessa tarvitaan 262-367 turvakodin perhepaikkaa (Hietamäki 2020).

Tällä hetkellä Suomessa toimii yhteensä 29 turvakotia, joissa on yhteensä 230 perhepaikkaa. Viime vuosien myönteisten valtion talousarvioissa olleiden lisäysten jälkeen **turvakoteja on kaikissa maakunnissa** ja perhepaikkojen määrä on kasvanut, **mutta niitä on** silti **edelleen liian vähän**. Euroopan Neuvoston suosituksesta on esitetty myös kritiikkiä sen suhteen, ettei se huomioi esim. väestöntiheyttä tai valtion maantieteellistä kokoa. Vaikka suositusta tulkittaisiinkin Suomen olosuhteisiin sovellettuna, on silti selvää, että turvakotipaikkoja tarvitaan edelleen enemmän – nyt on päästy vasta vajaaseen puoleen suosituksen määrästä. ETKL korostaa, että **mikäli turvakotipalvelua on tosiasiallisesti käytettävissä alueella ja riittävän lähellä, se nostaa piilossa olleen väkivallan ja avuntarpeen esille ja mahdollistaa kriisiavun saamisen väkivaltatilanteissa. Siksi perhepaikkoja tarvitaan vielä selvästi nykyistä enemmän.**

ETKL kiittää talousarvioehdotusta siitä, että turvakotitoiminnan rahoitukseen varataan 26,6 M€, joka on 2M€ enemmän kuin viime vuonna. Lisäyksen tarkoituksena on kattaa yleinen palkka- ja muun kustannustason nousu, jotta turvakotitoimintaa pystytään jatkamaan nykyisessä laajuudessaan. **Talousarvioehdotus ei kuitenkaan mahdollista turvakotipaikkojen tarvittavaa lisäämistä**. Suomen turvakodeista n. kaksi kolmannesta on ETKL:n jäsenyhdistysten ylläpitämiä. Niiden käyttäjämäärä on ollut korona-aikaa lukuun ottamatta jatkuvasti nouseva – THL:n tilastojen mukaan 2022 turvakotien asiakasmäärä nousi 199 asiakkaalla edelliseen vuoteen verrattuna. Tilanpuutteen takia asiakas jouduttiin ohjaamaan turvakodista toiseen kaikkiaan 813 kertaa.

Ensi- ja turvakotien liitto kiittää Istanbulin sopimuksen ratifioinnin jälkeisiä hallituksia ja eduskuntaa turvakotien ja niiden perhepaikkojen määrätietoisesta lisäämisestä. On myös

arvokasta, että tiukasta taloudellisesta tilanteesta huolimatta talousarvioehdotuksessa turvakotitoiminnan rahoitus lisääntyy edellisestä vuodesta. ETKL ilmaisee kuitenkin vakavan huolensa siitä, että hidas eteneminen kohti turvakotipaikkojen riittävää määrää pysähtyy. Turvakotitoiminnalle suunnattu 26,6 miljoonan määräraha riittää vain olemassa olevien turvakotien kasvaneiden kustannusten kattamiseen, ei uusien turvakotien perustamiseen.

ETKL pitää tärkeänä, että määrärahaa turvakodeille lisätään tiukasta taloudellisesta tilanteesta huolimatta suunnitellusta, jotta uusia turvakoteja ja sitä kautta lisää perhepaikkoja voidaan perustaa. On kohtuutonta, että väkivaltakriisissä oleva henkilö tai perhe joudutaan ohjaamaan toiseen, kenties jopa toisella paikkakunnalla olevaan turvakotiin, koska turvakoti on täynnä. Riittämättömien turvakotipaikkojen vuoksi lähisuhdeväkivaltaa jää paljon piiloon kotien seinien sisäpuolelle.

2. Istanbulin sopimuksen toimeenpano

Lyhytaikaiseksi ympärivuorokautiseksi kriisiavuksi tarkoitettujen turvakotien lisäksi Suomessa tarvitaan resursseja väkivallan uhreille, lapsille ja tekijöille suunnattuihin neuvonta- ja tukipalveluihin, joista apua saa nopeasti, mutta myös riittävän pitkään. Väkivallasta selviytyminen ja sen aiheuttamasta traumasta toipuminen vaatii aikaa. ETKL:ssä tarjotaan väkivaltatyön avopalveluja 22 jäsenyhdistyksessä eri puolella Suomea sekä valtakunnallisen chatin kautta. Niiden kautta apua saaneiden määrä on viime vuosina kasvanut merkittävästi ja suuremmaksi kuin turvakodeissa apua saaneiden määrä. Järjestöt tuottavat tällä hetkellä suurimman osan väkivaltatyön avopalveluista, ja suurin osa näistä rahoitetaan nyt Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen, STEA:n, kautta saatavalla valtionavustuksella. Näiden tukimuotojen kannalta on ratkaisevaa, että Veikkauksen tuottojen siirtyminen valtion talousarvioon yleiskatteelliseksi ei vaaranna tulevaisuudessa järjestöjen nykyistä toimintaa.

THL on esittänyt ohjeissaan väkivaltatyöstä hyvinvointialueille lähisuhdeväkivaltaan liittyvän sääntelyn ja hyvinvointialueiden vastuun lisäämistä lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi. **Mikäli lähisuhdeväkivallan vastainen työ määriteltäisiin jatkossa lainsäädännöllä yksiselitteisesti hyvinvointialueiden vastuulle, se merkitsisi sitä, että järjestöjen vastuulla olevaa toimintaa ei voitaisi enää rahoittaa STEA:n kautta**, koska kyseistä valtionavustusta ei voida myöntää julkisen vastuulla olevaan toimintaan. Se puolestaan merkitsisi sitä, että **järjestöissä oleva laaja ja monipuolinen erityisosaaminen katoaisi**. Vastaavaa osaamista hyvinvointialueilla ei ole. Vaikka julkinen valta, viime kädessä Istanbulin sopimuksen ratifioinut Suomen valtio, on vastuussa väkivaltatilanteiden vakavasti ottamisesta ja avun saamisen varmistamisesta, Istanbulin sopimus ja GREVION raportti tunnistavat järjestöjen roolin tärkeyden julkisen rinnalla tässä työssä.

ETKL kiittää talousarvioehdotusta siitä, että alaikäisille suunnatun Lastenasiaintalo/ Barnahus -toimintamallin vakiinnuttamiseen osoitetaan vuosittain 2,8 milj. euroa vuosille 2024—2026. Samoin ETKL pitää hyvänä sitä, että Istanbulin sopimuksen toimeenpanon yhteensovittamisesta, seurannasta ja vaikutuksen arvioinnista vastaavalle Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunnalle (NAPE) on varattu 150 000 euroa. **Talousarvioehdotus tarkoittaa kuitenkin Istanbulin sopimuksen toimeenpanon merkittävää heikentämistä**, sillä THL:n määrärahan mitoituksessa huomioon otetuissa muutoksissa (s. 838) lukee, että Istanbulin sopimuksen toimeenpanosta vähennetään 300 000 euroa, parisuhdeväkivallan uusiutumisriskin moniammatillisesta riskinarvioinnista, MARAK-toiminnasta, vähennetään 200 000 euroa ja Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen vastaisesta toimintaohjelmasta vähennetään 150 000 euroa.

Talousarvioehdotus tarkoittaa Istanbulin sopimuksen toimeenpanon merkittävää heikentämistä, kuten edellä on kuvattu. Tätä Ensi- ja turvakotien liitto pitää väärään suuntaan menevänä kehityksenä.

Ensi- ja turvakotien liitto pitää välttämättömänä sitä, että lyhytaikaiseksi ympärivuorokautiseksi kriisiavuksi tarkoitettujen turvakotien lisäksi Suomessa turvataan riittävät resurssit väkivallan uhreille, lapsille ja tekijöille suunnattuihin neuvonta- ja tukipalveluihin, joista apua saa nopeasti, mutta myös riittävän pitkään. Pelkkä kriisiapu ei riitä väkivallasta toipumiseen ja siitä selviytymiseen.

Suomessa on hyvin puutteellisesti kiinnitetty huomiota väkivallan tekijöiden väkivallattomuutta tukeviin ohjelmiin. Suurin osa väkivallan tekijöiden kanssa tehtävästä työstä on järjestöjen vastuulla mm. ETKL on kehittänyt oikeusministeriön tuella Turvallisille raiteille -väkivallan katkaisuohjelman, jota levitetään eri tahojen käyttöön.

Järjestöillä on keskeinen rooli lähisuhdeväkivallan avopalveluissa. Palvelureformiin liittyvissä lainsäädäntöhankkeissa on huolehdittava siitä, ettei vaaranneta järjestöjen mahdollisuutta tehdä väkivallan vastaista työtä STEAn myöntämillä valtionavustuksilla määrittelemällä lähisuhdeväkivallan vastainen työtä hyvinvointialueiden vastuulla olevaksi.

ETKL pitää välttämättömänä, että Istanbulin sopimuksen ja Grevion linjausten mukaisesti väkivallan vastainen työ nähdään Suomessa jatkossakin hyvinvointialueiden ja järjestöjen yhteisenä tehtävänä. Tämä on välttämätöntä, koska lähisuhdeväkivaltaan liittyvää erityisosaamista on juuri järjestöissä ja sitä puuttuu hyvinvointialueilta. Osassa hyvinvointialueita on kehitetty yhteistyössä, mm. ETKL:n kanssa, järjestön väkivaltatyön osaaminen osaksi palveluketjuja.

Helsingissä 31.10.2023

Ensi- ja turvakotien liitto ry
Riitta Särkelä
pääsihteeri